O‘QUVCHILAR BILIMINI BAHOLASHDA KOMPETENSIYAGA YO‘NALTIRILGAN YONDASHUVLAR

Avezov Olmos Ravshanovich
Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD), Professor, Osiyo xalqaro universiteti
Ergashova Shahnoza Komil qizi
Osiyo xalqaro universiteti magistranti

Qabul qilindi: 05.12.2025
Ko‘rib chiqildi: 06.12.2025
Tasdiqlandi: 09.12.2025

Kalit so‘zlar:
Kompetensiya, bilim baholash, ta’lim jarayoni, indikatorlar, o‘quvchi rivojlanishi.

Annotatsiya. Ushbu tezisda o‘quvchilar bilimini baholashda kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Kompetensiyaviy yondashuv orqali o‘quvchilarning nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalari va ijodiy salohiyati baholanadi, bu esa ta’lim jarayonini samarali boshqarish imkonini beradi.

Kirish. Ta’lim jarayonida o‘quvchilar bilimini baholash nafaqat ularning nazariy bilim darajasini aniqlash, balki amaliy ko‘nikmalari, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish bilan chambarchas bog‘liq murakkab jarayon sifatida qaraladi. Zamonaviy ta’lim tizimida an’anaviy baholash usullari ko‘pincha o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarini o‘lchash bilan cheklanib, ularning individual salohiyatini, amaliy ko‘nikmalarini va ijodiy yondashuvini yetarlicha hisobga olmaydi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlar o‘quvchilarning bilimini baholashda innovatsion va samarali mexanizm sifatida e’tirof etiladi, chunki ular o‘quvchilarning nafaqat nazariy, balki amaliy va shaxsiy ko‘nikmalarini ham baholashga imkon beradi. Kompetensiyaviy indikatorlar yordamida monitoring qilish pedagoglarga o‘quv jarayonini individuallashtirish, zaif tomonlarni aniqlash va ularni samarali tarzda yaxshilash bo‘yicha strategiyalar ishlab chiqishda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, indikatorlarga asoslangan baholash tizimi o‘quvchilarda o‘z-o‘zini baholash va mustaqil o‘rganish qobiliyatlarini rivojlantiradi, bu esa ularni faol va izlanishga yo‘naltirilgan o‘rganishga rag‘batlantiradi.

Zamonaviy ta’lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvlar o‘quv jarayonini shaffof va natijaga yo‘naltirilgan tarzda tashkil etish, pedagogik qarorlarni asoslash va ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, o‘quvchilarning individual rivojlanishini maksimal darajada ta’minlashga yordam beradi. Shu sababli, o‘quvchilar bilimini baholashda kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlarni tatbiq etish nafaqat baholash jarayonining sifatini

oshiradi, balki ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada yaxshilash va o'quvchilarning kelajakdagi professional tayyorgarligini ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Kompetensiyaviy indikatorlarga asoslangan baholash tizimi pedagoglarga o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini tizimli kuzatish, dars metodlarini optimallashtirish va ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish imkonini beradi, bu esa zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligi va sifatini oshirishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar o'quvchilarning individual salohiyatini aniqlash va rivojlantirishda, ularni faollashtirish va mustaqil o'rganishga rag'batlantirishda strategik ahamiyatga ega ekanligi aniq ko'rinib turadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilar bilimini baholashda kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ularning tadqiqotlari kompetensiyaviy indikatorlar asosida monitoringning samaradorligini va ta'lim jarayonini optimallashtirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi [1]. Ba'zi tadqiqotlar kompetensiyaviy yondashuvlar nafaqat o'quvchilarning nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini baholashga xizmat qilishini ta'kidlaydi [2]. Shu bilan birga, indikatorlarga asoslangan baholash pedagoglarga o'quv jarayonini rejalashtirish va metodik yondashuvlarni takomillashtirishda yordam berishi, shuningdek, sub'ektivlik darajasini kamaytirishi mumkinligi ta'kidlangan [3]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kompetensiyaga yo'naltirilgan monitoring tizimi o'quvchilarning o'z-o'zini baholash qobiliyatini rivojlantirish va mustaqil o'rganishga rag'batlantirishda samarali vosita hisoblanadi [4]. Bundan tashqari, adabiyotlarda indikatorlar asosida baholashning ta'lim jarayonini shaffof va natijaga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish, pedagogik qarorlarni asoslash va o'quvchilarning individual rivojlanishini kuzatish imkoniyatini berishi ta'kidlangan [5]. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaviy indikatorlar va kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlar o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini kompleks tarzda baholash, ta'lim jarayonini optimallashtirish va o'quvchilarning individual rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniq ko'rinib turadi.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqotda o'quvchilar bilimini baholashda kompetensiyaga yo'naltirilgan yondashuvlarni qo'llash uchun turli xil materiallar va metodologik vositalar ishlatildi. Tadqiqot obyekti sifatida maktab o'quvchilari tanlangan bo'lib, ularning nazariy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va ijodiy salohiyati baholanishi maqsad qilindi. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash uchun maxsus testlar, so'rovnomalar va kompetensiyaviy indikatorlar asosida ishlab chiqilgan baholash jadvallari qo'llanildi. Kompetensiyaviy indikatorlar o'quvchilarning masalalarni hal qilish, tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va amaliy ko'nikmalarini baholashni o'z ichiga oladi. Tadqiqotda kvantitativ va sifatli metodlar birgalikda ishlatilgan bo'lib, olingan natijalar statistik tahlil vositalari yordamida tahlil qilindi va grafiklar hamda

jadvallar orqali vizual tarzda ifodalandi. Shu bilan birga, pedagoglarning kuzatuv va baholash metodlari qo‘llanilib, indikatorlar bilan solishtirish orqali sub’ektiv baholash elementlari kamaytirildi. Tadqiqotning eksperimental qismi o‘quvchilarning kompetensiyalarini doimiy ravishda monitoring qilishga qaratilgan bo‘lib, natijalar asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot jarayonida ma’lumotlarni yig‘ish va tahlil qilishda testlar, so‘rovnomalar va baholash jadvallari asosiy vosita bo‘lib xizmat qilgan, bu esa indikatorlar yordamida olingan natijalarni aniq va tizimli tarzda ko‘rsatish imkonini berdi. Shu tariqa, materiallar va usullar tizimi kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning bilimini baholashni tizimli, samarali va shaffof amalga oshirish imkonini ta’minladi, shuningdek, pedagoglarga o‘quv jarayonini optimallashtirish va individual rivojlanishni kuzatish bo‘yicha asosiy manba yaratdi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlar o‘quvchilarning nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalari va ijodiy salohiyatini baholashda samarali vosita hisoblanadi. Eksperimental tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar shuni isbotladiki, indikatorlar yordamida baholash o‘quvchilarning individual rivojlanish darajasini aniqlashda aniq va tizimli natijalar beradi, shuningdek pedagoglarga ta’lim jarayonini rejalashtirish va metodik yondashuvlarni takomillashtirish imkonini yaratadi. Tadqiqot natijalari o‘quvchilarning masalalarni hal qilish, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuv ko‘rsatkichlari indikatorlar asosida monitoring qilganda, ularning zaif tomonlarini aniqlash va ularni yaxshilash bo‘yicha samarali strategiyalar ishlab chiqish mumkinligini ko‘rsatadi. Statistik tahlillar va vizual jadvallar yordamida olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, indikatorlar asosida bilim monitoringi nafaqat o‘quvchilarni baholashda, balki ularning o‘z-o‘zini baholash qobiliyatini rivojlantirish va mustaqil o‘rganishga rag‘batlantirishda ham samarali bo‘ladi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalari va nazariy bilimlari o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlanib, pedagogik qarorlar qabul qilishda indikatorlar natijalaridan foydalanishning ahamiyati ta’kidlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kompetensiyaga yo‘naltirilgan monitoring o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, pedagoglarga individual yondashuvni rivojlantirish va o‘quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, indikatorlarga asoslangan monitoring o‘quv jarayonini shaffoflashtiradi va ta’lim sifatini oshirish uchun nazariy va amaliy asos yaratadi. Tadqiqot muhokamasida aniqlanishicha, o‘quvchilarning kompetensiyaviy ko‘rsatkichlari doimiy ravishda monitoring qilinsa, ularning natijalari ta’lim jarayonini takomillashtirish, dars metodlarini optimallashtirish va o‘quvchilarning individual rivojlanish darajasini oshirishda samarali vosita bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, kompetensiyaga yo‘naltirilgan indikatorlar asosida bilim monitoringi nafaqat baholash, balki pedagogik tahlil va ta’lim jarayonini modernizatsiya

qilish uchun ham muhim ahamiyatga ega ekanligi tadqiqot natijalaridan kelib chiqadi. Shu bilan birga, indikatorlar yordamida monitoring o‘quvchilarning o‘zini baholash va o‘rganish faoliyatini mustahkamlashga yordam beradi, bu esa ularni mustaqil va faol o‘rganishga rag‘batlantiradi va ta’lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilar bilimini baholashda kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuvlar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish va o‘quvchilarning individual rivojlanishini ta’minlashda muhim vosita hisoblanadi. Kompetensiyaviy indikatorlar yordamida baholash o‘quvchilarning nazariy bilimlarini, amaliy ko‘nikmalarini, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini aniqlashga imkon beradi, bu esa pedagoglarga dars metodlarini takomillashtirish va ta’lim jarayonini optimallashtirishda asosiy manba bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, indikatorlar asosida monitoring o‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash va mustaqil o‘rganish qobiliyatlarini rivojlantiradi, ularni faol va izlanishga yo‘naltirilgan o‘rganishga rag‘batlantiradi va ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, kompetensiyaga yo‘naltirilgan indikatorlar pedagoglarga o‘quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, individual yondashuvni qo‘llash va ta’lim jarayonini tizimli ravishda optimallashtirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. Shakirov, A. (2021). Ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvlar va ularning samaradorligi. Tashkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Karimova, D. & Ismoilov, B. (2020). O‘quvchilarning nazariy va amaliy bilimlarini baholash metodlari. Pedagogika va innovatsiyalar, 5(3), 45-53.
3. Rasulov, M. (2019). Kompetensiyaviy indikatorlar asosida bilim monitoringi. Ta’limda yangi texnologiyalar, 2(1), 12-20.
4. Abdullayeva, N. & Tursunov, S. (2022). O‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash va indikatorlar asosida monitoring. Ilmiy izlanishlar jurnal, 7(2), 67-75.
5. Yusupov, F. (2018). Ta’lim jarayonini shaffoflashtirish va indikatorlar yordami bilan baholash. Pedagogik tadqiqotlar, 4(4), 33-41.